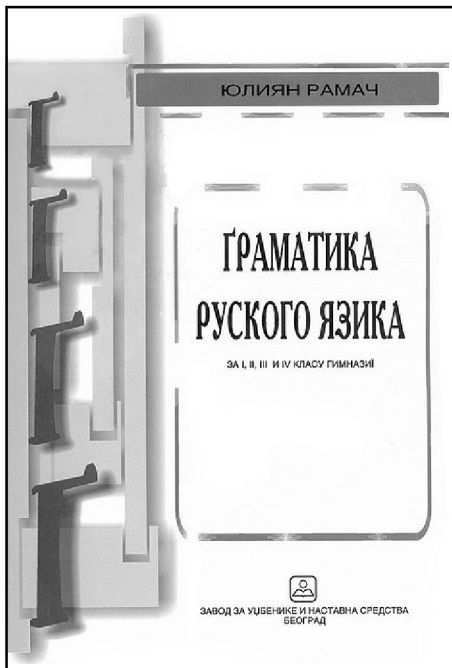

Михайло ГОРНЯК

Обсяжно о нукашней структури русского языка

(Юлиян Рамач, Граматика русского языка,
Завод за учебніки и наставни средства, Београд, 2002)

У нашей ширшей явности скоро незамерковано прешло зявйованє єдного діла хторе ма капиталну значност за тутейшу руску националну меншину - Граматики русского языка др Юлияна Рамача, рядового професора на Катедри за руски язык и литературу Филозофского факултета у Новим Садзе. Не по першираз у тих наших бурйових часох зме препушили обачиц факт же живот заш лєм идзе своїм стаємним цеком, та гоч и по даяких побочних дражкох. У тим случаю ше роби о потвердзеню континуитета у културним,

кед то досц повесц - живоце єдней з наших наймалочисленших националних меншинох, бачванско-сримских Руснацох.

Руснаци, приселенци зоз подкарпатских крайох у Угорскей до тедишней Бачкей (половка 18. вику), гоч малочислени, отримали ше на тих просторох, звекшали свою популяцию по масу хтора способна за живот и розвили ше до того цо су нешка - препознатлівого културного и национального идентитету. Факт же у новоствореной Краљовини Сербох, Горватах и Словенцох 1918/19. року були припознати як национална меншина славянского походзеня под меном Руси,

Рушняци, Руснаци, Русини - бул у тим поглядзе пресудни, цо видно зоз стану їх сонароднікох у подзелених карпатских обласцох хтори на припознане национального идентитету чекали до початку 90-тих рокох (за дзепоедних пришло позно, а дзепоедни го не дочекали ані по нешка).

Кед язык една з основних характеристик каждого народу, вец тутейши Руснаци не маю причини буц застарани - у тим ділу проф. др Юлиана Рамача находзимо потверджене виталносци їх языка, кед не и културного и духовного стану. Очиглядне же мали право їх стари хтори ше на сновательней скупштини Руского народного просвитного дружтва далекого 1919. року, кед мали вибрац медзи українским и велькоруским (русийским) литературним языком, определели за културни и национални розвой засновани на народним, бешедним языку: "... Ми маме наш прадідовски руски язык хтори зме принесли зоз старого краю," гварели з тей нагоди. "... Наш народ ше не жада одрекнуц и забуц свой руски язык, але го жада усовершовац... Язык на хторим бешедуєме ма у себе моц и виталносц дальшого розвою и прето треба на нїм розвивац просвиту нашого южнославянского народу и за ньго вязац свойо обстояне у новим краю хтори за нас уж постал стари, прадідовски..."

Тота ориентация прилапена, язык бачванско-сримских Руснацох кодификовани на славянским, кирилским писме (др Габор Костельник, Граматика бачваньско-русского языка, Сримски Карловци 1923), уведзени до системи образования, на нїм написани велі литературни діла, учебніки за образоване од основного по университетски уровень, хаснує ше як еден з урядових языкох у АП Войводини, служи як приклад за ришоване проблемох културного и национального розвою русинским заєдніцом у Словацкей, Польскей, Мадярскей, Румунії и Україні, у славістичних кругах є прилапени як еден зоз славянских языкох.

Коло половки 1995. року у Словацкей кодификовани и язык карпатских Русиных хтори жию на території цо подзелена медзи пейцома державами - Словацку, Україну, Польску, Мадярску и Румунію. У языку карпатских Русиных єст вецей восточнославянски характеристики як у языку бачванско-сримских Руснацох, прецо ше го - ведно з українским, било-

руским и русийским - кладзе до групи восточнославянских языкох. Уводзене карпаторусинского языка до образования, средств информования и явного хаснования у спомнутых жемох, медзитим, идзе барз помали, вариує од жеми по жем, зависно од положеня и одношеня державних власцох гу русинской заєдніци.

У тим ділу др Юлиана Рамача ше, най прецизуєме, роби о граматики языка тутейших, бачванско-сримских Руснацох хтори себе так и наволюю - Руснак/Русиня/Руснаци, а свой язык руски/русначки. Тото мєно вони принесли з приселєньом, алє дзекеди хасную за себе и назву новшого походзєня - Русин/Русинка/Русини, хтору з Унгвару (Ужгороду) принесли їх школяре концом 19. и на початку 20. вику, з чого виведзєна и назва русински язык. Тота назва з часом прилапєна и у сербским языку и у урядовим хаснованю.

Руски язык, як то и у тей роботи др Рамач потвєрдзує, праславянского походзєня, формовал ше у карпатским ареалу, на просторох дзє ше дотикаю восточнославянски и заходнославянски языки, та природнє же ма характеристики и єдних и других. Найвєкша часц лєксии русского языка праславянского походзєня. Вєлі руски праславянски слова находзимє у истих або подобних формах у шицких славянских языкох. Окрем праславянских, у рускей лєксии єст и пожички зоз церковнославянского, хтори прияти през церковни обряди и церковни кнїжки зоз скарбніци християнской терминології, як и зоз литературного языка угорских Русиных 18/19. вику, тєв. язичия, потим з мадярского (хтори прияти у першим стрєтнуцу з Мадярами у 9. вику), новши пожички з периоду по 1918. рок, як и з нємецкого, румунского и латинского, а по приселєню до Бачкей по нєшка - и зоз сербского языка.

Автор трєтирує и прєшвєчлїво доказує же руски язык трєба прєучовац як формовану систему, а нє як диялект того або гєвтого славянского языка, односно як самостойни славянски язык у хторим єст вєльо заєднічки характеристики з языками и диялектами карпатского ареалу (словацким, польским, украинским), алє нє припада ані єдному з нїх. При тим, автор поровнує руски язык з языками и диялектами карпатского ареалу нє прє утвєрдзованє його походзєня и доказованє же

ше роби о самостойним славянским языку, тримаючи же досц указац на розлики хтори му иманентни, але же би з лексичного фонду и системи руского языка (слова, форми, конструкций итд.), хтори формовани у старим краю Русиных, видвоел нови пасма яки настали у языку бачванско-сримских Руснацох по їх приселеню до Бачкей. Вон руша од того же у старим краю настало шицко того цо заедницьке бачванско-сримскому рускому языку и языком карпатского ареалу и приходзи до заключения же елементи яки нет у карпатским ареалу (а ест их у бачванско-сримским руским языку) новшого, найчастейше сербского походзения.

У розвою бешедного и литературного языка тутейших Руснацох барз важну хвильку представля присельоване до Бачкей пред 260 роками. У новим штредку, у нових условийох живота, без значнейших вязох зоз старим крайом, язык ше - оддвоени од карпатских диялектох - розвивал под моцним уплывом нового материяльного и културного штредку у хторим доминувал сербски язык. Пожички зоз сербского языка примани од приселения аж по нешка - и зоз бешедного и зоз литературного языка. Пожички зоз сербского языка, гоч прилагодзовани гу духу и законїтосцом руского языка, мож препознац у велїх обласцох сучасного живота - од науки, природних зявеньох, назвох чловечого цела, хоролах, администратийї, образования, привреди, тарговини, транспорту, занїманийох, спорту, характеристикох и схопносцох, назвох стварох у обисцу, облечива, едлох и напою, древох, рошлїнох, квеца итд. по абстрактни поняца.

У тим обсяжним ділу (38,5 табаки, 615 боки), после Уводу о языку и науки о языку шлїдза поглавля о фонетики, морфологийї з твореньом словох, синтакси, лексикологийї, историйним розвою народного, бешедного языка з окремним огляду на фонетику, формоване и розвой литературного языка од початку 20. вику по нешка, з общим регистром на концу. Роби ше, значи, о комплетним обробку шицких основних питаньох системи языка бачванско-сримских Руснацох.

Зоз тим синтетичним ділом др Юлиан Рамач сумирує резултати своєї вецейдеценыйней педагогийней и науковей ро-

боти, предлужує роботи своїх предходнікох др Габра Костельника, кодификатора руского литературного языка и "оца русской писменосци", професорох Гавриїла Надя и Миколи М. Кочиша, авторох велїх роботох з обласци русской лингвистики зоз пейдзешатих и шейдзешатих рокох прешлого вику, потвердзує исправносц одлуки яку руски предняци принесли далєкого 1919. року заснованей на похопеню же Руснаци маю свой язык и спознаню же док маме свой язык, будзе и нас.

Тото цо вшелїяк представя окремну вредносц того діла то факт же автор шицки питаня руского языка спатра часово и просторно у контексту историйного розвою и диференціяції славянских языкох, снуюци свойо становиска на автентичних прикладах од найстарших часохла по нєшка.

На основи винєшеного, можеме з правом заключиц же тото діло проф. др Юлиана Рамача будзе необходни приручнїк за виучованє руского языка и литератури нє лем за школярох и студентохла хторим є скромно наменени, алє и за шицких гевтих цо ше занїмаю з виучованьом славянских языкох. Нє случайно єден з рецензентохла, проф. др Йован Єркович гварел же ше зявєнє такого діла у календаре каждого народу означає з червенима буквами.